
PARTICULARITATS DEL CAP I DE LES EXTREMITATS EN EL CAVALL BRETÓ CERDÀ

P. M. Parés*

J. Reguant

R. Parés

RESUM

La recerca ha consistit en l'estudi de 113 equins pertanyents a la raça bretona cerdana (19 mascles i 94 femelles). Els animals han nascut entre els anys 1969 i 1992.

Les marques blanques sobre el front apareixen amb freqüència; les marques blanques a la cara i a les extremitats les registren, aproximadament, la meitat dels animals estudiats. El calçat propi i el baix són marques blanques a les extremitats, abundants.

L'única associació observada ha estat entre la presència de marques blanques al cap i a la cara.

MOTS CLAU: Cavall Bretó Cerdà.

RESUMEN

Han sido estudiados 113 equinos pertenecientes a la raza Bretona Ceretana (19 machos y 94 hembras). Los animales habían nacido entre 1969 y 1992.

Las marcas blancas en la frente aparecen con frecuencia; las marcas blancas en la cara y en las extremidades se registran, aproximadamente, en la mitad de los individuos estudiados. El calzado propio y el bajo son las marcas blancas en las extremidades más frecuentes.

La única asociación observada ha sido entre las marcas blancas en la cabeza y en la cara.

PALABRAS CLAVE: Caballo Bretón Ceretano.

* Institut d'Estudis Ceretans. Passeig del Deu d'Abril, 2, 2n, 17520 Puigcerdà.

ABSTRACT

It has been studied 113 equines belonging to the cerdan breton breed (19 males and 94 females). The animals were born between 1969 and 1992.

White marks on front were frequent, and white marks on face and on extremities appeared approximately only on half of the animals. Ankles and, secondly, pasterns, were the most frequent white marks on extremities.

The only observed association was between white marks on head and on face.

KEY WORDS: Cerdan Breton Horse.

1. INTRODUCCIÓ

Són dues les particularitats més freqüents a la zona de les extremitats: les marques de zebra i els calçats. Les marques de zebra són línies fosques o negres sobre les extremitats, però apareixen també al coll i a les cuixes (Selga, 1991). Els calçats són marques blanques que davallen fins al casc (Selga, 1991). Segons l'alçada a la qual aquestes marques arriben, els calçats poden ser baixos, propis, alts i molt alts (Sotillo & Serrano, 1985), i poden abraçar una, diverses o totes les extremitats (Sotillo & Serrano, 1985). Pel que fa al cap, la presència d'una marca blanca sobre el front dona lloc a l'estel o a l'estrella –quan l'estel no sobrepassa els tres centímetres de grandària– (Selga, 1991). La llista correspon a una marca blanca, estreta i llarga, que davalla per la cara i que no és més ampla que la part plana de la cara (Selga, 1991); la llista ampla cobreix gairebé tot el front (Selga, 1991).

Les marques blanques a les zones distals del cos són especialment freqüents en els pèls alatzà, negre i castanya (Aparició, 1960); en el pèl alatzà resulten especialment grosses (Gratani, 1983). Els calçats solen ser més extensos a les extremitats posteriors que a les anteriors, i més freqüents a l'extremitat esquerra (Gratani, 1983). Hi ha, d'altra banda, una associació entre les marques blanques al cap i a les extremitats (Gratani, 1983).

Hi ha molts gens responsables dels calçats, els estels, les llistes, etcètera (Gratani, 1983 i Warrens, 1979), i no és clar si la presència de llista o d'estrella es deu a gens dominants o recessius (Warrens, 1979).

En aquest estudi presentem els resultats estadístics de la presència de marques blanques al cap i a les extremitats en la raça bretona cerdana, i les associacions entre elles i amb l'edat i el sexe.

2. MATERIALS I MÈTODE

S'han estudiat 113 equins de la raça equina bretona cerdana, nascuts entre els anys 1969 i 1992; 94 exemplars són femelles i la resta, 19, mascles.

Dels animals es registren, individualment, les dades següents, referides a la faneròptica:

- pèl
- presència / absència de marques blanques sobre el front i la cara
- presència / absència de marques blanques a les extremitats
- alçada del calçat
- extremitats afectades de calçat
- presència / absència de marques de zebra sobre les extremitats, el coll o les cuixes

L'estudi de les marques blanques sobre el front es fa agrupant les marques segons llur grandària: estel pròpiament dit o estrella. L'estudi de les marques blanques sobre la cara també es fa agrupant-les segons llur grandària: llista i llista ampla ("strip" i "blaze", respectivament, dels nord-americans) (Naviaux, 1985), i considerant indistintament la llista contínua i la interrompuda. L'estudi de les marques blanques a les extremitats es fa segons llur alçada –baixos, propis, alts i molt alts–, d'acord amb Sotillo & Serrano (1985) (els "pastern", "ankle", "sock" i "stocking", respectivament, dels nord-americans) (Naviaux, 1985). I, tot seguint el mètode tradicional d'identificació equina, en cas de dos calçats, el bípede es comença a anomenar segons l'extremitat anterior afectada.

Pel que fa al vocabulari utilitzat, ens cenyim al proposat per Selga (1991).

Els límits de confiança (LC) s'expressen al 95 %.

Els tests d'independència es fan usant l'estadístic G, amb la correcció de Williams per a les taules 2 x 2 (Sokal & Rohlf, 1969).

3. RESULTATS

Els pèls predominants són l'altatzà (61,94 %) i, amb una bona diferència, el peixard (14,15 %) i el castanya (12,38 %); els pèls isabela,

negre, ruà, tord, bai i falb es troben representats en un percentatge molt inferior, entre un 5,3 i un 0,88 % (taula 1). La presència de marques blanques al front és molt elevada, d'un 89,38 %; a la cara i a les extremitats és aproximadament d'un 50 % (taula 2). L'estel és molt més freqüent que l'estrella (taula 3). El calçat propi i el baix són els més abundants (un 46 i un 36 %, respectivament) (taula 4). El bípode posterior i el posterior esquerre són els tipus de calçat més usuals (un 15,4 i un 10,61 %, respectivament) (taula 5). En cap cas no s'han detectat marques de zebra. Els percentatges de marques blanques al front i a la cara i només al front són similars, al voltant d'un 40 % (taula 6).

Pel que fa a les associacions observades, no se n'han trobades entre la presència de marques blanques (estel, estrella, llista o calçat) i el sexe ($G \text{ adj} = 0,037; 0,0463; 2,122, \text{ i } 0,00194$, respectivament).

La presència de marques blanques al cap (front i cara) i a les extremitats és independent ($G \text{ adj} = 1,884 \text{ i } 2,619$, respectivament). La presència de marques blanques al front (estel o estrella) i l'alçada del calçat és també independent ($G \text{ adj} = 8,825$). En canvi, hi ha una associació altament significativa entre la presència de marques blanques al front i a la cara ($G \text{ adj} = 16,216, P < 0,01$), i entre la presència d'estel i llista ampla, i estrella i llista ($G \text{ adj} = 40,575, P < 0,01$).

El tipu de calçat segons el nombre d'extremitats afectades és independent de l'alçada del calçat ($G \text{ adj} = 2,88$).

Pel que fa a l'associació amb el pèl, s'ha trobat una associació altament significativa entre la presència de llista i el pèl alatzà ($G \text{ adj} = 13,959, P < 0,01$), però no amb la presència de calçat ($G \text{ adj} = 0,463$).

PÈL	N	%	LC
Alatzà	70	61,94	8,992
Peixard	16	14,15	9,454
Castanya	14	12,38	6,009
Isabela	6	5,30	4,149
Negre	3	2,65	2,974
Ruà	1	0,88	1,729
Tord	1	0,88	1,729
Bai	1	0,88	1,729
Falb	1	0,88	1,729
TOTAL	113	99,94	

TAULA 1. Percentatges de pèls obtinguts ($N = 113$).

	N	%	LC
Marques blanques al front*	101	89,38	5,70
Marques blanques a la cara**	54	47,78	9,25
Marques blanques a les extremitats*	50	44,24	9,19

* estel i estrella ** llista * calçat

TAULA 2. Percentatges de la presència / absència de marques blanques (N = 113).

	N	%
ESTEL	69	68,31
ESTRELLA	32	31,68

TAULA 3. Percentatges de la presència d'estels i d'estrelles (N = 113).

TIPUS DE CALÇAT SEGONS L'ALÇADA	N	%	LC
Calçat baix	18	36,0	13,44
Calçat propi	23	46,0	13,95
Calçat alt	9	18,0	10,75
Calçat molt alt	0	0	0
TOTAL	50	100	

TAULA 4. Percentatges de l'alçada dels calçats (N = 50).

TIPUS DE CALÇAT	N	%
No calçat	63	55,75
Bípede posterior	17	15,04
Posterior esquerra	12	10,61
Posterior dret	8	7,07
Bípede anterior	5	4,42
Bípede anterior i posterior	3	2,65
Anterior esquerra	2	1,76
Bípede lateral dret	2	1,76
Bípede lateral esquerra	1	0,88
TOTAL	113	99,94

TAULA 5. Percentatges dels calçats segons les extremitats afectades (N = 113).

	%
Marques blanques al front i a la cara	47,78
Marques blanques només al front	41,59
Sense marques blanques al cap	10,61

TAULA 6. Percentatges d'associació de marques blanques al cap (N = 113).

4. DISCUSSIÓ

Els límits dels percentatges obtinguts de cada pèl coincideixen, excepte en el cas del falb, amb els obtinguts per dos dels autors en un article anterior publicat en aquesta mateixa revista (Parés & Parés, 1991).

Els calçats solen ser més extensos a les extremitats posteriors que a les anteriors, i més freqüents a les dues posteriors i, en segon lloc, a l'extremitat esquerra. En contrast amb el que afirma Gratani (1983), no hi ha cap associació entre les marques blanques al cap i les de les extremitats.

En vista dels resultats obtinguts, i en relació amb les marques blanques, podem descriure el bretó cerdà com un animal que sol presentar generalment marques blanques al front –generalment estel–; només aproximadament la meitat dels individus a les extremitats, sobretot a les dues posteriors. Les marques blanques a la cara són especialment freqüents al pèl alatzà, que és el més estès en la raça. El calçat predominant és el propi i, en segon lloc, el baix; el calçat molt alt no apareix.

La descripció correspon, de fet, al prototip faneròptic cercat, de manera tradicional, pel ramader cerdà: presència de marques blanques petites al front i calçats poc alts. Això diferencia, una vegada més, el bretó cerdà del bretó pur, i constitueix un tret de caracterització com a raça pròpia.

AGRAÏMENTS

Aquest treball s'ha dut a terme gràcies a un ajut de la CIRIT 1993 per al desenvolupament de projectes de recerca d'abast comarcal.

També volem agrair la correcció lingüística que n'ha fet Teresa Vilaró i Reverter.

Figura 1. Estrella (Targasona, 1992).

Figura 2. Llista (Ger, 1992).

Figura 3. Calçat propi (All, 1991).

Figura 4. Calçat alt (Alp, 1991).

Figura 5. Marques de zebra a les extremitats (Cabanella, 1993).

Figura 6. Marques de zebra al coll (Cabanella, 1993).

BIBLIOGRAFIA

- APARICIO, G. *Zootecnia Especial*. Etnología Compendiada. 4a ed. Còrdova: 1960.
- GRATANI, L. *Elementi di Ippicoltura*. Bolonya: Edagricole, 1983.
- NAVIAUX, J. L. *Horses in Health and Disease*. 2a ed. Filadèlfia: Lea & Febiger, 1985.
- PARÉS, P. M. & PARÉS R. "Aportació a l'estudi del pèl en el cavall hispano-bretó de la Cerdanya." *Quaderns Agraris*, 1991, 14: 5-15.
- SELGA, I. *Identificació equina per ressenya descriptiva i gràfica*. Barcelona: Quaderns de Divulgació, n. 29, Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, Generalitat de Catalunya, 1991.
- SOKAL, R. R. & ROHLF, F. J. *Biometry*. 2a ed. Nova York: W. H. Freeman & Co., 1969.
- SOTILLO, J. L. & SERRANO, V. *Producción animal. I-Etnología Zootécnica*. Madrid: Tebar Flores, 1985.
- WARRENS, E. J. *El caballo*. Saragossa: Acribia, 1979.